

VAD ANSER MAN I VÄSTERBOTTEN OM LEGALISERING AV CANNABIS?

2025

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Bakgrund.....	3
Metod.....	4
Resultat.....	5
Slutsatser.....	10
Referenser.....	12

Denna undersökning har gjorts i ett projekt inom Västerbottens läns nykterhetsförbund med bidrag från Stiftelsen Ansvar För Framtiden.

Rapporten har utarbetats av Bertil Forsberg och Lena Forsberg.

Sammanfattning

Eftersom förslag att legalisera cannabis väcks allt mer ofta har genomförts en opinionsundersökning om vanliga västerbottningars syn på frågan, ett antal frågor i ämnet till "vanligt folk på gatan" i alla utom en av Västerbottens kommuner. Trots att man inte kan vara säker på att deltagarnas svar representerar ett genomsnitt av befolkningen, torde resultaten från undersökningen vara den bästa informationen som existerar kring hur västerbottningarna idag ser på legalisering av cannabis.

Totalt medverkade 492 personer, varav 431 personer 18 år eller äldre bosatta i Västerbotten ingår i bearbetningen. Kvinnor var något överrepresenterade (55%), och totalt knappt hälften av deltagarna var under 50 år (48%). På frågan "Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?" svarade totalt sett nästan 12 % JA, medan nästan 19% bland deltagare från länets svarade JA. Unga deltagare svarade i större utsträckning JA på denna fråga jämfört med medelålders och i synnerhet äldre personer, där ungefär var fjärde person under 30 år svarade JA till att användning borde vara laglig. Betydligt färre, totalt knappt 7%, anser att det ska vara lagligt att sälja cannabis i Sverige, med klara åldersskillnader och hela 12% bland deltagarna under 30 år. En stor del av de som anser att användning av cannabis ska vara laglig vill ändå inte att försäljning ska vara laglig. Bara drygt hälften av deltagarna uppger att de känner till att antalet användare har ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis, och här fanns däremot inget generellt samband med ålder. På frågan "Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?" svarade ännu färre JA, bara drygt 45%, och ålder samt kön hade obetydlig betydelse för hur man svarade på frågan. Ännu mer förvånande är att det inte tycktes finnas något samband mellan deltagares kännedom om att negativa konsekvenser har ökat där man legaliserat cannabis och om man anser att användning respektive försäljning ska vara lagligt i Sverige.

Bakgrund

Debatten om legalisering av cannabis drivs inte av den breda allmänheten, men uppfattningar och påståenden från olika grupper kan naturligtvis antas påverka vanliga medborgare. Vi ville därför undersöka hur ett urval av västerbottningar idag ser på frågan om legalisering av cannabis, och har ställt ett antal frågor i ämnet till ”vanligt folk på gatan”.

År 2021 genomfördes en enkätundersökning om den vuxnas befolkningens attityder till cannabis och annan narkotika på uppdrag av Folkhälsomyndigheten och med 1015 deltagare (Folkhälsomyndigheten, 2023). Undersökningen visade att 15 % av den vuxna befolkningen anser att cannabis borde vara lagligt att använda. I fokusgruppsintervjuerna ansågs umgängeskretsen vara den faktor som hade allra störst betydelse för egen inställning till och användning av narkotika.

Legalisering av cannabis kan ha olika innebörd men i allmänhet menas att cannabis och cannabisprodukter blir tillåtna att tillverka, sälja och använda för olika ändamål. I länder som har legaliserat cannabis har ett eller flera led i hanteringen blivit laglig. Det kan gälla allt från icke kommersiell odling för eget bruk, till kommersiell produktion och försäljning. Oavsett vald modell innebär det att tillgängligheten har ökat, och man kan också se att antalet användare totalt har ökat.

Arbetet för att legalisera cannabis i olika länder har i stor utsträckning påverkats av kommersiella intressen. Cannabisindustrin har på ett liknande sätt som tobaks- och alkoholindustrin parallellt med produktionsutveckling bedrivit lobbyverksamhet riktad bland annat till politiker och media. När dessa ekonomiska intressen finansierat ”experter” och rapporter har det ofta inte framkommit i redovisningen.

Förespråkarna för legalisering har ofta använt vissa länder som legaliserat som goda förebilder, exempelvis Portugal eller delstaten Oregon i USA. När utvecklingen hos sådana förebilder efter några år inte visat sig så bra, har man valt nya exempel som Kanada till sina förebilder. Även om det ännu hunnit gå för få år för att fullt ut se de långsiktiga konsekvenserna av legaliseringen, har utvecklingen i Kanada ganska omfattande utvärderats av forskare och myndigheter.

Redan innan cannabis legaliserades i Kanada 2018, hade en rad förändringar skett beträffande bland annat så kallad medicinsk cannabis. Opinionskampanjer och politiska utspel fick även polisen att anpassa sig och nedprioritera ringa cannabisbrott, vilket minskade upptäcktsrisken. Användningen av cannabis ökade redan före legaliseringen 2018 och fortsatte de första åren efter legaliseringen, för att därefter plana ut på en hög nivå. Som jämförelse kan noteras att användningen i Sverige har legat på en stabil och jämförelsevis låg nivå. Om man jämför delstater i USA som legaliserat respektive fortsatt ha förbud ser man att det som legaliserat har en högre nivå av användning och en högre ökningstakt i användningen (Hübinette, 2024).

Flera studier om trafikolyckor och dödsfall i Kanada visar att andelen förare som varit påverkade av cannabis har ökat i takt med att användningen har ökat. Flera studier visar hur antalet cannabis-relaterade akutbesök och inläggningar för vård har ökat och följer cannabisanvändningen både före och efter legaliseringen. Antalet barn som behövt vård för cannabisförgiftningar har ökat enligt ett par olika studier, vilket förklaras av att ät- och drickbara cannabisprodukter blev tillåtna. Den ökade förekomsten av skadeverkningar och vårdbehov efter legaliseringen i Kanada redovisas bland annat i rapporten från den kanadensiska staten

Legislative review of the Cannabis Act (2024) och i vetenskapliga artiklar (Hall et al, 2023; Brubacher et al, 2022).

Erfarenheterna av legalisering av cannabis i Kanada och andra länder är att den illegala marknaden delvis blir kvar med ökad konkurrens och lägre priser som följd. I Kanada har man inte fått den minskning av gängkriminalitet och gängrelaterade mord som förespeglats i argumentationen för legalisering, gängrelaterade mord har tvärtom ökat efter legaliseringen enligt officiell statistik från statistikmyndigheten Statistics Canada (Hübinette, 2024). Det finns därtill många studier som visar att självmorden ökar med cannabisanvändning (Shamabadi et al, 2023) och den tidiga legaliseringen av cannabis i den amerikanska delstaten Washington 2012 rapporteras i en vetenskaplig studie ha medfört en ökning av självmord i åldersgruppen 15-24 år (Doucette et al, 2021).

Metod

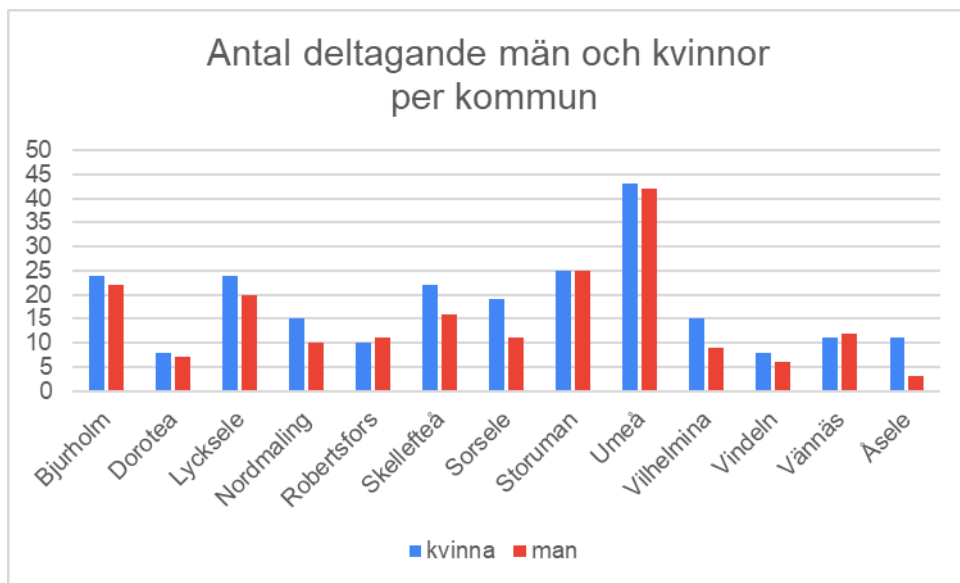
Studien "Vad anser man i Västerbotten om legalisering av cannabis?" genomfördes i Västerbotten hösten 2024 under veckorna 37-40 i 13 av länets 14 kommuner genom att representanter från medverkande organisationer inom Västerbottens läns nykterhetsförbund (VLN) ställde upp som intervjuare vid datainsamlingen. Data insamlades genom att undersökningens representanter tillfrågade "vanligt folk på gatan" om att svara på några frågor "om legalisering av cannabis". Att VLN (eller nykterhetsorganisationer) stod bakom undersökningen var ingen generell introduktion, men lämnades alltid om frågan ställdes före eller efter intervjun. Urvalet var osystematiskt, men platsen där personerna ombad medverka var ofta utanför en butik i centrum eller ett handelsområde. Instruktionen var att "Personerna bör vara vuxna (från 18 år) av olika ålder", men det visade sig att några under 18 år tillfrågades och de fick då ibland fullfölja besvarandet. De medverkande kunde svara på upplästa frågor med svarsalternativ, eller om så begärdes själv välja svarsalternativ på en läsplatta eller smartphone.

Inledningsvis togs uppgift om ålder, kön och hemkommun. Därefter ställdes fyra frågor med givna svarsalternativ:

- Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis? [Ja, Nej, Ingen åsikt]
- Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att sälja cannabis? [Ja, Nej, Ingen åsikt]
- Känner du till att antalet användare har ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis? [Ja, Nej, Vet ej]
- Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis? [Ja, Nej, Vet ej]

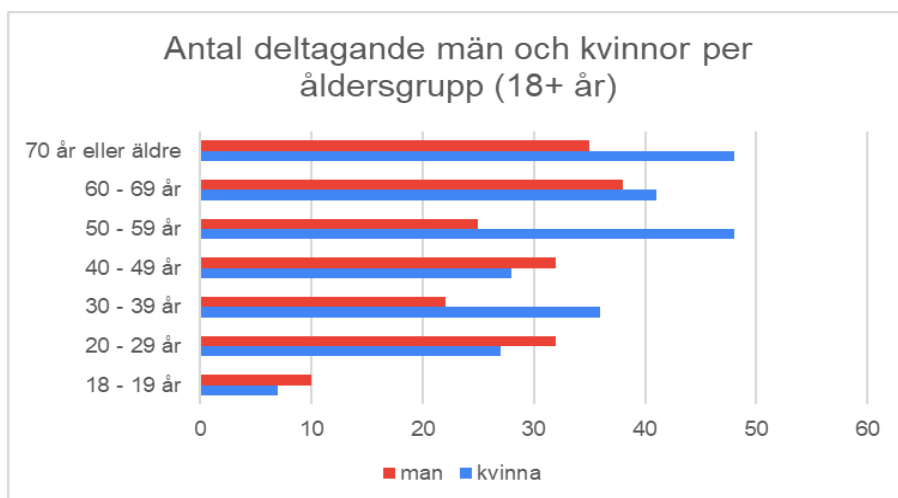
Resultat

Totalt medverkade 492 personer i undersökningen, varav 20 inte inkluderats i bearbetningen eftersom de hade en hemkommun utanför länet. Avsikten är att beskriva åsikterna hos myndiga personer, och vid bearbetningen har där även uteslutits 41 personer som ännu ej fyllt 18 år. Resultaten som här presenteras bygger därmed på 431 personer 18 år eller äldre bosatta i Västerbotten, fördelade mellan kommunerna enligt figur 1. Andelen kvinnor vara nära 55%.

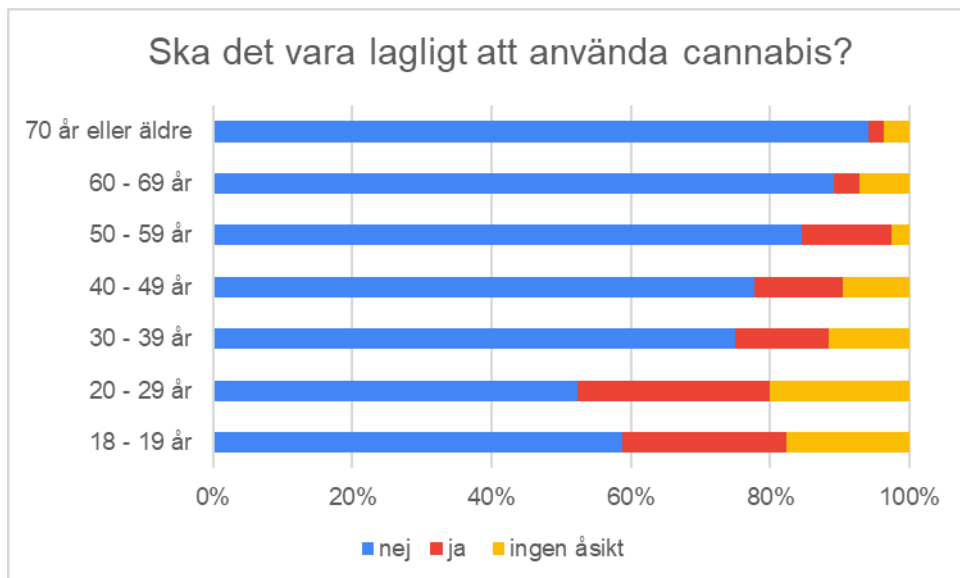
Figur 1. Antal medverkande män respektive kvinnor fördelade efter hemkommun.

Av deltagarna i analysen var 205 personer i åldern 18-49 år, 161 personer 50-69 år och 84 personer 70 år eller äldre med alla detaljer redovisade i figur 2. I de två yngsta grupperna, d v s i åldern 18-29 år, var andelen män högre än andelen kvinnor, medan de kvinnliga deltagarna var fler i övriga åldersgrupper.

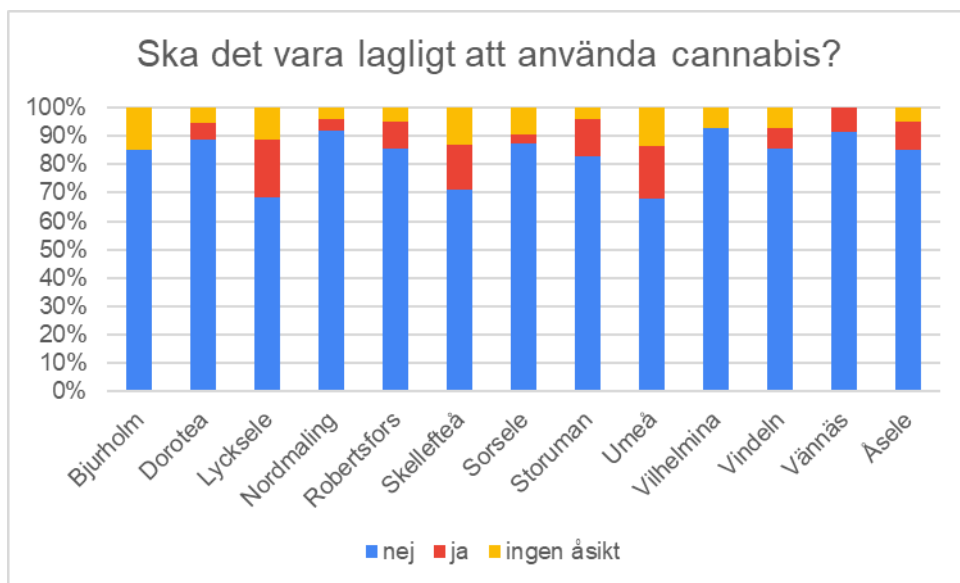
Figur 2. Antal medverkande män respektive kvinnor fördelade efter åldersgrupp.

På frågan ”Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?” svarade nästan 12 % JA (50 av 431), med den högsta andelen positiva, drygt 26%, i åldern 20-29 år, följt av 23,5% bland personer 18-19 år. I övriga fem åldersgrupper är en lägre andel positiva, och andelen negativa ökar med åldern enligt figur 3.

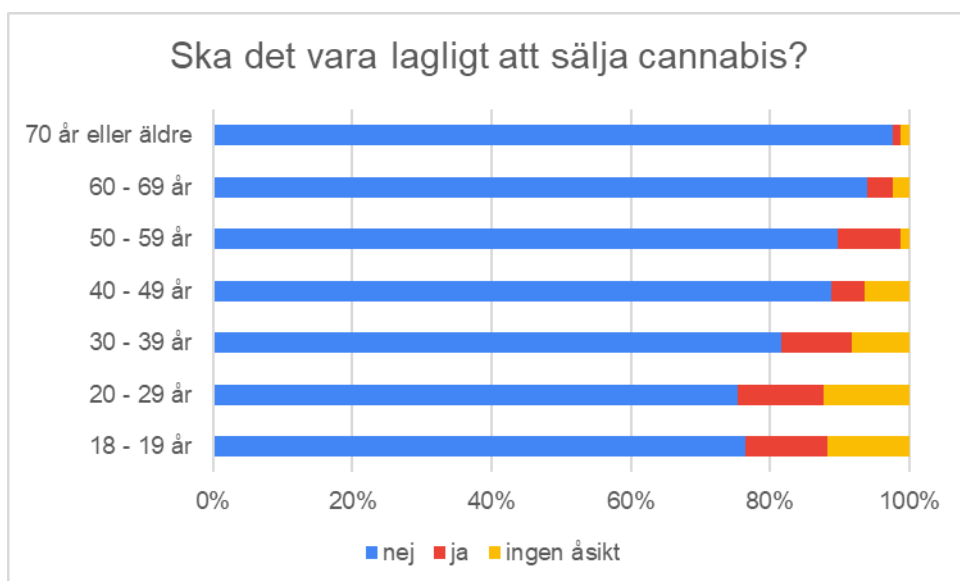
Figur 3. Andel i olika åldersgrupper som svarat JA, NEJ respektive INGEN ÅSIKT på frågan ”Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?” (%)

Andelen som svarade JA på frågan ”Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?” var högst i de tre städerna där sammantaget nästan 19 % svarade JA på frågan enligt figur 4.

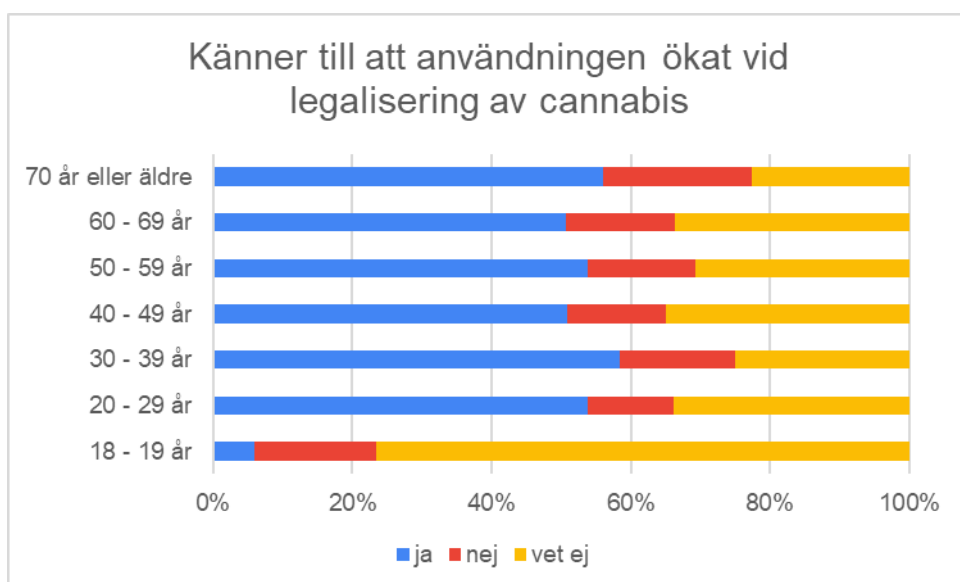
Figur 4. Andel i olika kommuner som svarat JA, NEJ respektive INGEN ÅSIKT på frågan ”Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?” (%)

På frågan "Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att sälja cannabis?" svarade totalt nästan 7% JA, även här med den högsta andelen positiva, cirka 12 %, i de två yngsta åldersgrupperna 18-19 år och 20-29 år. I övriga fem åldersgrupper är en lägre andel av deltagarna positiva, och andelen negativa ökar med åldern enligt figur 5.

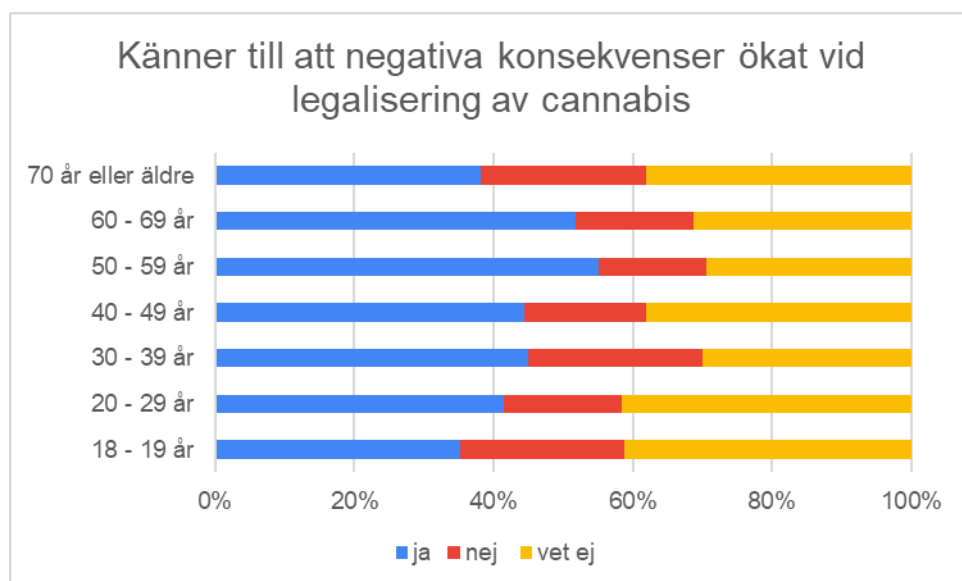
Figur 5. Andel i olika åldersgrupper som svarat JA, NEJ respektive INGEN ÅSIKT på frågan "Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att sälja cannabis?" (%)

På frågan "Känner du till att antalet användare har ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?" svarade sammanlagt 52% JA, medan drygt 16% svarade NEJ och nästan 32% valde svaret VET EJ. Förutom att den yngsta åldersgruppen hade hög andel osäkra och den äldsta högst andel som svarade NEJ, så fanns inget generellt samband med ålder enligt figur 6.

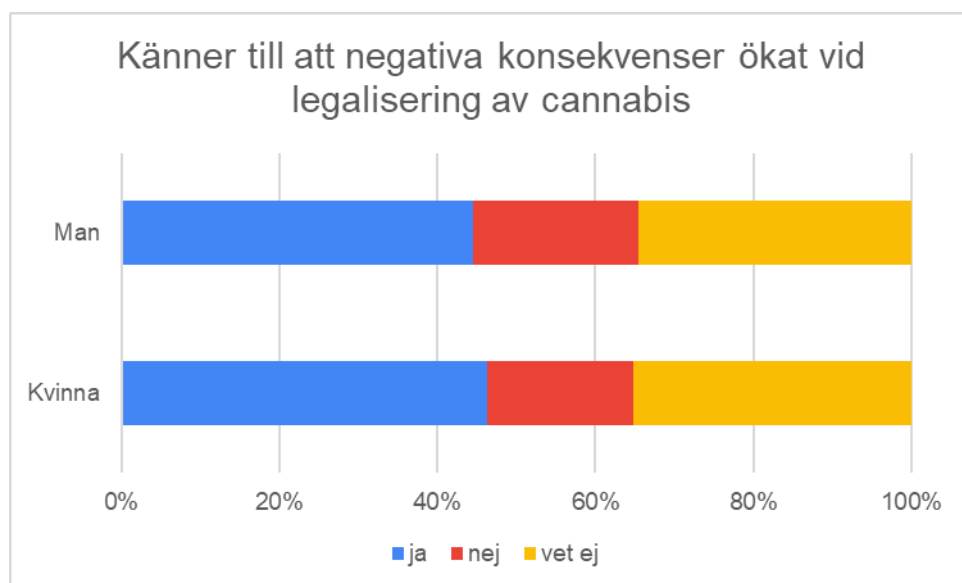
Figur 6. Andel i olika åldersgrupper som svarat JA, NEJ respektive VET EJ på frågan "Känner du till att antalet användare har ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?" (%)

På frågan ”Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?” svarade drygt 45% JA, medan 20% svarade NEJ och nära 35% valde svaret VET EJ. Andelen som svarade JA var högst i åldersgrupperna 50-59 år och 60-69 år och lägst bland de yngsta och äldsta deltagarna enligt figur 7.

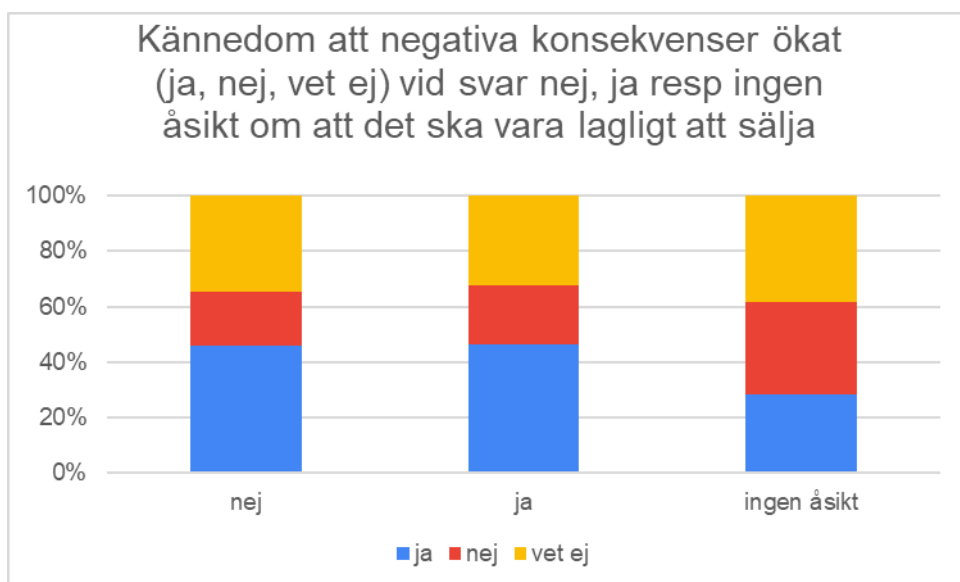
Figur 7. Andel i olika åldersgrupper som svarat JA, NEJ respektive VET EJ på frågan *Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?* (%)

Det var som framgår av figur 8 små skillnader i hur män och kvinnor svarade på frågan ”Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?”.

Figur 8. Andel bland kvinnor respektive män som svarat JA, NEJ respektive VET EJ på frågan *Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?* (%)

Ser man på hur de som svarat NEJ respektive JA på frågan om de anser att det ska vara lagligt att sälja cannabis i Sverige sedan har svarat på frågan om de känner till att negativa konsekvenser ökat där man legaliserat cannabis, framgår att grupperna svarat i stort sett identiskt enligt figur 9. Personer som inte hade någon åsikt om försäljning ska vara laglig svarar mindre ofta JA att de känner till att negativa konsekvenser ökat, och mer ofta NEJ att de inte känner till detta.

Figur 9. Andel som svarat JA, NEJ respektive VET EJ på frågan "Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?" i "nej-gruppen" som inte anser att det ska vara lagligt att sälja cannabis, i "ja-gruppen" som anser att det ska vara lagligt respektive i gruppen av deltagare som svarat ingen åsikt om försäljning ska vara laglig i Sverige.

Slutsatser

Eftersom förslag att legalisera cannabis väcks allt mer ofta även av etablerade svenska politiker, som Sara Skyttedal gjorde 2023 och inför EU-valet 2024, ville vi undersöka hur ett urval av västerbottningar ser på frågan om legalisering av cannabis. Därför gjordes denna opinionsundersökning där vi har ställt ett antal frågor i ämnet till "vanligt folk på gatan". Undersökningen gör inte anspråk på att vara strikt vetenskaplig, det går exempelvis inte att ange hur väl de som intervjuades, företrädesvis utanför butiker i kommunens centralort, representerar hela den vuxna befolkningen i området. Vi registrerade inte heller hur många som inte ville svara, men intervjuarnas uppfattning är att det var en mycket liten andel av de tillfrågade. Dessa begränsningar till trots torde resultaten från denna opinionsundersökning utgöra den bästa informationen om hur västerbottningarna idag ser på legalisering av cannabis.

Totalt medverkade 492 personer i undersökningen, varav 431 personer 18 år eller äldre bosatta i Västerbotten ingår i bearbetningen. Kvinnor var något överrepresenterade (55%), och totalt knappt hälften av deltagarna var under 50 år (48%). Eftersom undersökningen skulle inkludera alla kommuner i länet (Malå fick dock utgå), blev cirka 44% deltagare från de tre städerna en underrepresentation i förhållande till andelen av länsbefolkningen. Detta kan göra att med en sammansättning av deltagare viktad efter befolkningens mängd i respektive kommun, hade resultaten i vissa fall blivit annorlunda. På frågan "Anser du att det ska vara lagligt i Sverige att använda cannabis?" svarade totalt sett nästan 12 % JA, medan i de tre städerna sammantaget nästan 19 % svarade JA. Unga deltagare svarade i större utsträckning JA på denna fråga jämfört med medelålders och i synnerhet äldre personer, där ungefär var fjärde person under 30 år svarade JA till att användning borde vara laglig. Totalandelen 12 % ligger i samma nivå som andra undersökningar i Sverige där 11-15 % med något olika frågelydelse uppgivit sig vara positiva till legalisering (Folkhälsomyndigheten, 2023; SOM-institutet, 2023).

Betydligt färre anser i vår studie, totalt knappt 7%, att det ska vara lagligt att sälja cannabis i Sverige, med klara åldersskillnader och hela 12% bland deltagarna under 30 år. En stor del av de som anser att användning av cannabis ska vara laglig vill ändå inte att försäljning ska vara laglig. Det ska förmodligen tolkas som att man inte vill att användning ska vara ett brott, men inte vill öka tillgängligheten på cannabis genom att tillåta försäljning.

Bara drygt hälften av deltagarna uppger att de känner till att antalet användare har ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis, och här fanns däremot inget generellt samband med ålder. På frågan "Känner du till att negativa konsekvenser, exempelvis drogrelaterade trafikolyckor, ökat i de länder/stater som legaliserat cannabis?" svarade ännu färre JA, bara drygt 45%, och ålder samt kön hade obetydlig betydelse för hur man svarade på frågan. Ännu mer förvånande är att det inte tycktes finnas något samband mellan deltagares kännedom om att negativa konsekvenser har ökat där man legaliserat cannabis och om man anser att användning respektive försäljning ska vara lagligt i Sverige. Man kunde förvänta sig att de som svarat NEJ till att tillåta försäljning i större utsträckning kände till att antal användare och negativa konsekvenser ökat där man legaliserat och omvänt, men så var inte fallet i undersökningen. Möjligen finns någon annan viktig faktor som påverkar deltagarnas uppfattning, exempelvis personens mer allmänna inställning till berusningsdrickande och droganvändning. Bland vanligt folk saknar alltså en stor andel kunskaper om negativa effekter som legaliseringarna medfört, men en del som har sådan kunskap tycks ändå ha en positiv attityd till legalisering.

SOM-institutet Vid Göteborgs universitet har upprepat genomfört enkätundersökningar som gör det möjligt att studera trender över åren i attityder till cannabis (SOM-institutet, 2023). 2013 ansåg 6 % att det var ett mycket bra eller ganska bra förslag att legalisera cannabis, 2021 hade andelen ökat till 11 %. En analys av som institutets undersökningar från 2004, 2016 och 2019 bekräftar att andelen positiva till legalisering har ökat och är högst bland yngre, och förändrats mest i åldrarna upp till 40 år (Ekblom, 2022). Särskilt intressant är observationen att om man samtidigt i analysen tar hänsyn till både undersökningsår, kön och ålder så är högutbildade mer negativa till legalisering av cannabis i motsats till vad som ofta hävdats. Det är mer vanligt att vara högutbildad under senare år och bland yngre, något som enkelt kan ge ett skenbart samband med utbildningsnivå som inte stämmer.

Referenser

Brubacher JR, Chan H, Erdelyi S, Staples JA, Asbridge M, Mann RE. Cannabis Legalization and Detection of Tetrahydrocannabinol in Injured Drivers. *N Engl J Med*. 2022 Jan 13;386(2):148-156.

Doucette ML, Borrup KT, Lapidus G, Whitehill JM, McCourt AD, Crifasi CK. Effect of Washington State and Colorado's cannabis legalization on death by suicides, *Preventive Medicine* 2021;148:106548.

Eklund V. Attitydskillnader och cannabis. Kandidatuppsats i Statskunskap, Uppsala universitet, 2022.

Folkhälsomyndigheten, 2023. Vuxnas attityder till cannabis och annan narkotika.

Government of Canada (2024). Legislative Review of the Cannabis Act: Final Report of the Expert Panel, <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/publications/drugs-medication/legislative-review-cannabis-act-final-report-expert-panel.html>

Hall W, Stjepanović D, Dawson D, Leung J. The implementation and public health impacts of cannabis legalization in Canada: a systematic review. *Addiction*. 2023 Nov;118(11):2062-2072.

Hübinette S. Från löften till verklighet Effekterna av Kanadas cannabislegalisering. https://narkotikapolitisktcenter.se/wp-content/uploads/2024/06/NPC_rapport_Kanada_2024_webb.pdf

Narkotikapolitiskt Center, 2021. NPC reder ut: hur förbudet uppfattas i opinionsundersökningar.

Shamabadi A, Ahmadzade A, Pirahesh K, Hasanzadeh A, Asadigandomani H. Suicidality risk after using cannabis and cannabinoids: An umbrella review. *Dialogues Clin Neurosci*. 2023 Dec;25(1):50-63. doi: 10.

SOM-institutet, Göteborgs universitet, 2023. Svenska trender 1986-2022.